

Inappetens hos katt – omvårdnadsbehandlingar med fokus på beröring

*Inappetence in cats – nursing treatments with focus on
human touch*

Jennie Hallenbo Wahlqvist

Skara 2013

Djursjukskötprogrammet

(Wahlqvist, 2013)

Studentarbete
Sveriges lantbruksuniversitet
Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

Nr. 526

Student report
Swedish University of Agricultural Sciences
Department of Animal Environment and Health

No. 526

ISSN 1652-280X

Inappetens hos katt – omvårdnadsbehandlingar med fokus på beröring

Inappetence in cats – nursing treatments with focus on human touch

Jennie Hallenbo Wahlqvist

Studentarbete 526, Skara 2013

G2E, 15 hp, Djursjukskötprogrammet, självständigt arbete i djuromvårdnad, kurskod EX0702

Handledare: Lena Lidfors, Institutionen för husdjurens miljö och hälsa
Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) Box 234, 532 23 Skara

Examinator: Johan Loberg, Institutionen för husdjurens miljö och hälsa
Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) Box 234, 532 23 Skara

Nyckelord: katt, inappetens, omvårdnadsbehandling, beröring, oxytocin, djuromvårdnad

Serie: Studentarbete/Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för husdjurens miljö och hälsa, nr. 526, ISSN 1652-280X

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap

Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

Box 234, 532 23 SKARA

E-post: hmh@slu.se, **Hemsida:** www.slu.se/husdjurmiljohalsa

I denna serie publiceras olika typer av studentarbeten, bl.a. examensarbeten, vanligtvis omfattande 7,5-30 hp. Studentarbeten ingår som en obligatorisk del i olika program och syftar till att under handledning ge den studerande träning i att självständigt och på ett vetenskapligt sätt lösa en uppgift. Arbetenas innehåll, resultat och slutsatser bör således bedömas mot denna bakgrund.

Innehållsförteckning

Abstract	4
Inledning.....	4
Syfte och frågeställning.....	5
Material och metod	5
Resultat	6
<i>Litteraturgenomgång.....</i>	<i>6</i>
Normalt ätbeteende	6
Födopreferenser	7
Nutritionsbehov	7
Konsekvenser av ofullständigt nutritionsintag.....	8
Inappetens	8
Orsaker till inappetens.....	8
Farmakologisk behandling	9
Omvårdnadsbehandlingar	9
Beröring och dess effekter.....	10
<i>Intervjustudie.....</i>	<i>11</i>
Erfarenhet av omvårdnadsbehandlingar.....	11
Burinredning	12
Utfodringsrutin	12
Utfodringsplats	12
Smakförhöjare	12
Typ av foder	12
Personalens beteende mot katten	12
Beröring som omvårdnadsbehandling	13
Andra typer av omvårdnadsbehandlingar.....	13
Diskussion.....	14
Slutsats	17
Populärvetenskaplig sammanfattning	18
Tack	19
Referenser	19

Abstract

Particular to the cat among our pets is its' unique nutritional needs and metabolism. The cat cannot produce some nutrients by themselves and must get them through their diet. This means that the cat quickly can suffer from various diseases unless the nutritional needs are covered. In those cases where man is completely in control of the cat's diet, the right knowledge is crucial for the cat's wellbeing. Inappetence means that the cat has lost his appetite and does not eat voluntarily. This is a common reason why cats are admitted for care at animal hospitals. The aim with this report is to gain a better understanding of inappetence in cats, its consequences and the nursing treatments that are available. Focus will be on human touch and the factors that influence why it could work as a nursing treatment. A literature study and interviews with veterinary nurses is the method of which the conclusions of this paper has been based upon.

The literature study has shown that the reason why the cat suffer from inappetence can be another disease but also that it was given the wrong diet. No matter the reason behind it, an inadequate intake of nutrition can quickly lead to a degraded health. This means that it is essential for the veterinary nurse to carefully observe the cats intake of food and to have a plan for different types of nursing treatments and evaluate every treatment and its progress. According to both literature and the veterinary nurses, there are several nursing treatments that are being used based on practical experience. Examples are different types of food, places and routines for feeding. No studies have been found on the significance and options of nursing treatments for cats with inappetence. To ensure the patient's safety, more studies are required on the effects and when to apply which treatment. Human touch is a nursing treatment that is being used and its beneficial health effects have been documented in human care and in some cases on other animals. Presumably, similar effects can be seen in cats. It showed in the interviews that human touch seemed to work better on social cats. According to different studies, for example the cats background and genes can influence the cats sociability. Since the cats degree of sociability seemed to be an important factor to how well human touch worked as a nursing treatment, it is crucial that the veterinary nurse gather as much information about the cat as possible prior to treatment.

Inledning

Bradshaw (2006) och Little (2012) menar att till skillnad från till exempel hunden så måste katten få i sig vissa essentiella näringsämnen genom sin diet, katten kan inte producera dem själv eller överleva utan dem. Enligt Little (2012) så påverkas kattens hälsa avsevärt på grund av detta om den ges fel foder eller inte får i sig rätt mängd foder.

Inappetens betyder att katten har förlorat sin aptit helt och inte äter (Michel, 2001). Författaren beskriver även att ett annat uttryck som används är anorexia, detta innebär en minskning eller förlust av aptiten. Inappetens är enligt Chan (2009) en av de vanligaste orsakerna till att katter blir inlagda för vård på djursjukhus. Författaren menar att detta tillstånd kan leda till undernäring vilket kan förvärra kattens hälsotillstånd avsevärt. Inappetens uppstår oftast som ett sekundärt problem till följd av annan sjukdom eller skada (Michel, 2001). Enligt (Bradshaw *et al.*, 1995) kan inappetens även uppstå utan att det finns en annan sjukdom eller skada hos katten.

Det finns olika omvårdnadsbehandlingar för katter med inappetens kort beskrivet i litteraturen men ännu ingen forskning gjord på hur och varför dessa behandlingar fungerar. Under min verksamhetsförlagda utbildning och den tid jag arbetat kliniskt har jag upplevt

att olika omvårdnadsbehandlingar används med gott resultat. Dock utan en bestämd plan, utvärdering, dokumentation och insikt i varför de fungerar. Beröring är en omvårdnadsbehandling som jag upplevt används i praktiken men som det ännu inte finns forskning gjord på för katter med inappetens. På grund av att jag tidigare studerat vilka effekter beröring har på människor blev jag nyfiken på om liknande effekter kan tänkas ses på katterna.

Syfte och frågeställning

Syftet med detta kandidatarbete är att ge en god förståelse för vad inappetens innebär för en katt. Vidare undersöks vilka omvårdnadsbehandlingar som finns och om eller varför de kan tänkas fungera. Extra fokus läggs på beröring som behandling och vilka faktorer som kan tänkas avgöra om det fungerar alternativt inte fungerar som en omvårdnadsbehandling vid inappetens hos katt.

Frågeställningar:

- Vad innebär inappetens för katten?
- Vilka omvårdnadsbehandlingar finns för inappetens hos katt?
- Varför kan beröring fungera alternativt inte fungera som en omvårdnadsbehandling för inappetens hos katt?

Material och metod

Metoden bestod av två delar. Den första delen var en litteratursökning. Den gjordes med hjälp av följande sökord på både engelska och svenska och i olika konstellationer; *cat, inappetence, anorexia, stress, socialisation, oxytocin, sensory stimulation, interaction* och *nutrition*. Databaser som har använts är Science Direct, Google Scholar och Pub Med. Antal artiklar/studier som framkom vid sökningarna var tusentals men få var relevanta för syftet med detta arbete. Artiklar och studier exkluderades om deras syfte inte kunde kopplas till detta arbetes syfte och frågeställningar. Det antal som till slut har använts är 21 stycken. En bok har använts för att redogöra för fakta om katten av mer allmän karaktär. Då referenser finns till de utvalda kapitlen i boken ansågs den vara tillräckligt vetenskaplig för arbetet. Djuromvårdnad som ämne är ett nytt forskningsområde med hittills få publikationer vilket har inneburit att artiklar med ursprung i biologi, veterinärmedicin och humanvården har använts. Artiklar som använts har valts baserat på relevans och om de är publicerade på 1990-talet och framåt.

Den andra delen bestod av korta intervjuer med fem praktiserande leg. djursjukskötare. De fick frågor om deras upplevda erfarenhet av olika omvårdnadsbehandlingar vid inappetens hos katt. Svaren har efter insamlandet sammanställts i korthet efter varje frågeställning. Först skickades ett e-mail till ett par kliniker, som författaren till detta arbete innan haft personlig kontakt med, med en allmän förfrågan om att delta. Enbart svar från djursjukskötare med ett flertal års erfarenhet av att arbeta med och behandla katter med inappetens har sedan inkluderats i arbetet. Djursjukskötarna arbetar på olika kliniker idag och har även erfarenhet av arbete på andra kliniker än den nuvarande arbetsplatsen. Det var deras sammanlagda erfarenhet som efterfrågades och inte upplevelsen av deras nuvarande arbetsplats.

Resultat

Litteraturgenomgång

Normalt ätbeteende

Katter tillhör gruppen *Carnivora*, vilket betyder köttätande, och familjen *Felidae* (Little, 2012). Det finns enligt Little (2012) ett brett spektrum av ätbeteende hos arter inom gruppen *carnivora*. Författaren menar att alla i familjen *Felidae* dock är strikta köttätare. Little (2012) beskriver att denna högt specialiserade och exklusiva diet har lett till att katten har utvecklat en unik nutrition och metabolism som man inte ser hos andra arter inom gruppen *Carnivora*.

Katten är en solitär jägare och tar oftast därför byten som är betydligt mindre i storlek än dem själva (Bradshaw, 2006). Detta har enligt författaren gjort att de måste jaga och döda ett flertal gånger per dag. Bradshaw (2006) menar även att katten saknar några viktiga metaboliska enzymer vilket gör att de begränsas i sitt val av föda. Enligt Bradshaw (2006) verkar enzymerna ha gått förlorade under kattens evolution. Författaren menar att förlusten av dessa enzymer innebär att katten har oerhört specifika nutritionsbehov. Bradshaw (2006) redogör även att för en vildkatt så innebär det att dietens huvuddel måste bestå av ryggradsdjur. Exempel på vanliga byten är små däggdjur såsom möss, råttor och kaniner och mer sällan syns fåglar, reptiler och insekter (Bradshaw *et al.*, 1995). Möss är kattens vanligaste byte och har ett innehåll av kalorier som uppgår till 30kcal per mus (Little, 2012). Enligt Little (2012) innebär storleken på musen och det låga kaloriinnehållet också att katten måste äta många gånger per dag för att täcka sitt energi- och näringsbehov. Det är möjligtvis bara de senaste 50 åren som nutritionsexperter har förstått att kattens näringsbehov är oerhört komplext och fodertillverkare har ändrat innehållet i kattfoder (Bradshaw, 2006). Författaren menar att en katt innan denna förändring inte kunde få i sig hela sitt näringsbehov genom att enbart äta ett kattfoder. Enligt Bradshaw (2006) tros detta vara den största anledningen till att jaktinstinkten fortfarande lever kvar hos dagens huskatt.

Enligt Little (2006) ses hos den domesticerade katten ett ätbeteende som reflekterar detta. Katten äter många små mål utspridda över ett helt dygn, ca 7-20 gånger (Bradshaw, 2006; Little, 2012). På grund av att katten har ett utvecklat beteende att äta på detta sätt så är kapaciteten hos magsäcken mindre än hos till exempel hundar (Little, 2006). Enligt författaren är maximala kapaciteten i magsäcken 45-60ml/kg kroppsvikt hos katten jämfört med 90ml/kg kroppsvikt hos hunden. När människan sköter utfodringen av katten matas den oftast en till två gånger per dag och då i större mängd än katten klarar av att äta vid ett enskilt tillfälle (Bradshaw *et al.*, 1995). Enligt författarna leder detta till att katten ofta går tillbaka för att äta mer lite senare.

Den domesticerade katten har kvar mycket av sina ursprungliga instinkter som avser jakt och föda men kan anpassa sig bra till att utfodras av människan (Little, 2012). Enligt författaren är de vanligaste alternativen antingen fri tillgång eller väl avvägda mål mat. Little (2012) menar att fri tillgång på foder liknar deras naturliga beteende mer men att det finns vissa risker förknippade med detta. Enligt Little (2012) kan övervikt snabbt utvecklas då det är svårt att kontrollera rätt mängd som katten ska äta. Vidare säger författaren att det

även blir svårare för ägaren att bedöma kattens aptit och att perioder av anorexia kan vara svåra att upptäcka tills katten synligt har gått ner vikt.

Födopreferenser

Födopreferenser hos katten influeras av vad modern äter under dräktighet och digivning (Little, 2012). Även genetiken spelar roll för vilka preferenser katten utvecklar (Bradshaw *et al.*, 1995). Kattungen lär sig också vilken föda som föredras genom att imitera modern (Little, 2012). Vidare säger Little (2012) att då kattungen är mellan en till sex månader är påverkan på födopreferenser under hela kattens liv särskilt stark. Författaren påstår även att katten har ett mer flexibelt ätbeteende senare i livet om ägaren erbjuder många olika smaker och konsistenser under den här perioden.

Smakligheten på mat är komplex och beror på många faktorer såsom arom, smak, textur och konsistens (Bradshaw *et al.*, 1995). Enligt författarna vet man än så länge lite om betydelsen av lukt på födoselektion hos katt. Bradshaw *et al.* (1995) menar även att smakligheten påverkas av färskhet, tillverkningsprocess och innehåll. En studie av Van den Bos *et al.* (2000) visade att smaken är viktig för kattens motivation att äta. Det fanns två grupper av katter i studien, hungriga och mindre hungriga, som erbjöds smakrik mat och mindre smakrik mat. Resultatet visade att när katten fick välja mellan ett mycket smakrikt och ett mindre smakrikt foder fanns det skillnader. Den smakrika maten åts upp oberoende av hungernivå hos katten medan det mindre smakrika fodret åts av i mindre mängd av katter som var mindre hungriga.

Då katten är strikt köttätare har de flest smakreceptorer för aminosyror (Little, 2012). Katten föredrar enligt Little (2012) aminosyror med söt smak framför de med bitter smak. Vidare säger Little (2012) att katten inte har receptorer för sucrose/socker eller salt. Författaren menar även att föda som är rikt på protein och/eller fett tilltalar katten i hög grad. Fodrets smaklighet korrelerar med andelen protein (Zaghini & Biagi, 2005). Enligt författarna har lever, rött kött och blod hög smaklighet. Zaghini & Biagi (2005) menar att fisk kan föredras istället för rött kött av vissa katter men förkastas av andra, troligen på grund av inlärd preferens. Författarna föreslår att animaliskt eller vegetabiliskt fett kan tillsättas utanpå torrfoder för att öka smakligheten. Enligt Zaghini & Biagi (2005) är det troligen den ändrade konsistensen på fodret efter att fett tillsätts som ökar smakligheten.

Temperatur är viktigt för att födan ska accepteras, katten föredrar föda som har samma temperatur som kroppen eller rummet (Little, 2012). Enligt Little (2012) så avstår vanligtvis katten från föda som är kallare än 15 grader och varmare än 50 grader. Generellt så väljer katten hellre ett blötfoder som har ett vatteninnehåll likt det i djurvävnad, 70-85%, framför ett torrfoder (Zaghini & Biagi, 2005; Little, 2012). Katter som enbart har ätit torrfoder under en längre tid kan dock visa en stark preferens för torrfoder (Little, 2012).

Nutritionsbehov

Katten har ett särskilt behov av att få i sig ämnena arginin, taurin, vitamin A, vitamin D och niacin via sitt foder (Little, 2012). Vidare menar Little (2012) att protein i kattens diet är speciellt viktigt för de aminosyror som katten inte kan tillverka själv, de kallas för essentiella aminosyror. Författaren beskriver att två av de viktigaste aminosyrorerna är arginin och taurin. Little (2012) menar att kattens diet som mestadels består av kött är naturligt låg på kolhydrater. Detta har enligt Little (2012) inneburit att kattens metabolism

har anpassat sig efter en sådan diet. Författaren beskriver att katten till exempel har låga nivåer av olika former av kolhydrater i kroppen och enzymer som ska bryta ner dem. Vidare säger Little (2012) att katten inte har behov av kolhydrater. Enligt Little (2012) finns ett behov av energi men detta behov möts av en diet tillräckligt rik på protein och fett. Little (2012) beskriver även att katten har ett särskilt behov av att få i sig olika vitaminer via sitt foder. Vitamin A, vitamin D och B-vitaminet niacin måste tillgodoses i fodret då katten inte själv kan framställa dessa enligt Little (2012). Författaren menar även att katten har ett högt behov av B-vitaminerna thiamin, pyridoxin och folat, jämfört med hund så är behovet fyra gånger så stort.

Konsekvenser av ofullständigt nutritionsintag

Ett ofullständigt intag av foder kan leda till näringsbrist och är kopplat till försämrad metabolism, nedsatt immunförsvar, sämre sårhäkning och ökad morbiditet och mortalitet (Chan, 2009). Chan (2009) och Stadig (2009) menar att otillräckligt näringsintag under en längre tid bland annat är kopplat till tillstånd som hepatisk lipidosis. Det finns teorier om att dieter rika på kolhydrater kan vara kopplade till att man nu ser en ökning av fetma och diabetes mellitus hos katt (Little, 2012). Foder utan aminosyran arginin är kopplat till bland annat illamående och ammoniakförgiftning (Bradshaw *et al.*, 1995; Little, 2012). Ett underskott av taurin i kattens diet är associerad med dilaterad kardiomyopati, nedsatt reproduktionsförmåga och degeneration av näthinnan (Little, 2012). Tiaminbrist i fodret kan vara en faktor till att kattens aptit minskar (Bradshaw *et al.*, 1995).

Inappetens

Michel (2001) menar att mekanismerna bakom inappetens är komplexa och ännu inte helt utredda. Michel (2001) beskriver att kroppens reglering av aptiten involverar externa stimuli, signaler från gastrointestinala området och signaler från centrala nervsystemet. Enligt författaren kan förändringar i något av dessa områden påverka aptiten negativt. Inappetens är oftast en sekundär åkomma och det är viktigt att behandla den primära sjukdomen (Chan, 2009). Det är enligt Chan (2009) skillnad på kroppens reaktioner på ett dåligt näringsintag vid sjukdom jämfört med när djuret är friskt. Författaren beskriver att ett friskt djur förbränner vid ett dåligt näringsintag under några dagar primärt glykogen och fett som är lagrat, detta kallas för ”*simple starvation*”. Vidare säger Chan (2009) att vid sjukdom eller trauma gör ett dåligt näringsintag att kroppen istället börjar bryta ner kroppsmassa i form av muskler, detta kallas för ”*stressed starvation*”. I de flesta fall får djur som är inlagda för vård inte i sig tillräckligt med näring (Remillard, 2002). Författaren menar att näringsbehovet förr betraktades som ett sekundärt problem av låg prioritet. Remillard (2002) beskriver att på senare tid så har kunskapen ökat om dess betydelse för läkning, prognos för olika sjukdomar och ett snabbare tillfrisknande. Det är enligt Chan & Freeman (2006) viktigt att se patienten som en individ och att tillgodose den individens näringsbehov.

Orsaker till inappetens

Tillstånd som kan orsaka inappetens är uremi, diabetisk ketoacidosis och tillstånd som leder till inflammationer och feber (Michel, 2001). Andra orsaker som Michel (2001) tar upp kan vara tumörer i buken, akut eller kronisk smärta, gastrit, pankreatit, sjukdomstillstånd i levern och dyspné. Vidare säger Michel (2001) att vissa mediciner såsom starka antibiotika och kemoterapeutiska ämnen kan ge anorexia, illamående och kräkningar. Författaren menar även att sjukdomar som påverkar kattens sinnen kan ge en förändrad aptit. Opioider

som används för smärtlindring kan ge nedsatt aptit (Delaney, 2006). Det är enligt Delaney viktigt med en balans mellan behandlingen av smärtan och behandlingen av anorexian. Initialt menar Delaney att smärtlindringen emellertid ska vara viktigast. Ett felaktigt näringsintag hos kritiskt sjuka patienter är kopplat till hyperglykemi (Chan & Freeman, 2006).

Stressiga situationer kan leda till att katten lär in en födoaversion mot ett nytt foder (Little, 2012). Därför kan det enligt Little (2012) vara oklokt att starta en ny diet hos en katt som är inlagd för vård. Katter lär sig att avstå från mat som är giftig genom smakreceptorerna, de får även en aversion mot samma typ av mat som hade gift i sig och även samma lukt (Bradshaw *et al.*, 1995). Författarna beskriver även att vid akut diarré kan katten koppla ihop detta med det senaste intaget av mat och visa aversion mot denna typ av mat efteråt. Katter har enligt Bradshaw *et al.* (1995) svårare att lära sig en aversion om tillståndet som följer efter intag av mat är av kronisk karaktär.

Farmakologisk behandling

När katten inte har fått i sig tillräckligt med näring blir den ofta dehydrerad, så ett första steg är vätsketerapi (Chan, 2009). Beroende på vad utredningen av kattens status visar så behandlas en eventuell primär sjukdom enligt Chan (2009). Vidare beskriver Chan (2009) att kattens näringsintag effektivt kan ökas med hjälp av sond, enteralt eller parenteralt. Författaren menar att en avvägning görs baserat på kattens sjukdomstillstånd, prognos, undernäringsstatus, tidsåtgång och kostnad för ägaren. Chan (2009) rekommenderar att en sond bör sättas inom 2-3 dagar om katten inte får i sig tillräckligt med näring på egen hand, en stark födoaversion visas eller om sjukdomstillståndet kräver det (t ex trauma i ansikte). Sondmatning ska påbörjas så snart som möjligt vid symptom på exempelvis hepatisk lipidosis eller en grav näringsbrist (Michel, 2001). Aptitstimulerande mediciner kan användas men är opålitliga då de kan maskera symptom på en primär sjukdom, genom att katten äter även om den till exempel är illamående, och sällan leder till ett tillräckligt näringsintag (Chan, 2009). Antiemetiska mediciner, det vill säga medicin mot kräkning och illamående, ska övervägas då kräkning och illamående är ett hinder för att få katten att börja äta igen (Michel, 2001). Vidare säger Michel (2001) att orsaken till dessa symptom måste vara utredd innan sådana mediciner börjar användas.

Omvårdnadsbehandlingar

Ovanlig mat kan provas då katter är mer benägna att äta sådant de normalt inte erbjuds (Michel, 2001; Delaney, 2006). Nya smaker kan antingen föredras, det vill säga nyhetens behag, eller avstås, det vill säga neofobi (Bradshaw *et al.*, 1995). Vissa katter äter hellre blötmat eller blötlagt torrfoder medan andra föredrar enbart torrfoder (Delaney, 2006). Färsk mat är viktig för att sporra kattens aptit (Michel, 2001). Enligt Michel (2001) kan en mängd olika sorters foder erbjudas samtidigt då valmöjligheten kan stimulera aptiten. Vidare säger Michel (2001) att ett problem är att mat som erbjuds då katten är sjuk kan göra så att katten kopplar ihop sitt tillstånd med födan som erbjuds. Detta kallas enligt författaren för inlärdd aversion. Michel (2001) rekommenderar att katter som vid närhet till mat visar tecken på illamående, försöker komma så långt bort från maten som möjligt eller spottar ut mat när matad ska lämnas ifred. Detta kan enligt författaren annars leda till att katten utvecklar en födoaversion.

Smaklighet kan ökas genom att vätska, fett och protein tillsätts till maten (Michel, 2001; Delaney, 2006). Det är enligt Zaghini & Biagi (2005) nödvändigt att använda animaliska foderkällor för att öka acceptansen av foder. Författarna menar att foder och tillskott som i en hemmiljö kan orsaka övervikt ändå ska användas i kliniska situationer då det där finns en markant risk för nedsatt aptit. Varm mat accepteras ofta bättre då katten bättre känner aromen (Michel, 2001). Vidare säger Michel (2001) att om en aversion är inlärd så kan lukten istället få katten att avstå från att äta och då kan kyld mat erbjudas.

Enligt Delaney (2006) ska matskålar stå så långt borta från kattlådan som möjligt i buren. Delaney (2006) menar att matskålarnas placering kan vara en betydande faktor för kattens aptit. Vidare säger Delaney (2006) att kattens fysiska förmåga att äta ur den tänkta skålen ska utvärderas och form, höjd och placering på skålen kan påverka aptiten. Andra fysiska barriärer som författaren hävdar är viktiga att tänka på är om katten har krage och en eventuell smärta i mun eller tänder. Ibland blir katten stimulerad till att äta om lite mat placeras i munnen, på nosen eller på tassarna istället för i skålen (Michel, 2001).

Delaney (2006) menar att normaliserade rutiner tidsmässigt kan få katten att börja äta. Vidare rekommenderar författaren att undvika att ha lyset tänt hela dygnet då olika katter har olika ätbeteenden beroende på dag och natt.

En annorlunda miljö än den katten vanligtvis ser kan underlätta för att få upp intresset för mat (Michel, 2001). Platsen för matning ska vara utan stressorer, det kan vara i buren men ofta fungerar också en annan plats (Delaney, 2006). Enligt författaren fungerar denna plats bäst om den liknar hemsituationen för kattens matningsrutiner.

En ny person som katten inte har träffat innan kan vara en faktor för en ökning av aptiten (Michel, 2001). Det är enligt Michel (2001) viktigt att personen erbjuder katten mat i lugn och ro. Undvik att enbart ha kontakt med katten när obehagliga behandlingar ska göras, katten kan då förknippa att personal kommer med obehag (Delaney, 2006). Beröring och verbal kommunikation med katten kan öka intresset för att äta (Michel, 2001).

Beröring och dess effekter

Icke smärtsam sensorisk stimulering, exempelvis beröring, i samband med positiv interaktion framkallar ett psykofysiologiskt gensvar som involverar avslappning och minskad aktivitet i sympatiska nervsystemet (Uvnäs-Moberg, 1997). Det ger enligt författaren även ökad aktivitet i det parasympatiska nervsystemet och därmed en reaktion i metabolismen och det endokrina systemet som gynnar tillväxt och lagring av näring. Vidare beskriver Uvnäs-Moberg (1997) att gensvaret i kroppen som kännetecknas av lugn, avslappning och en anabol metabolism kan ses som motsatsen till kroppens kända ”*fight-flight*” respons som aktiveras vid skadlig stimuli eller fara. Denna respons utmärks enligt Uvnäs-Moberg (1997) av en förhöjning av sinnena, muskelaktivitet och katabol metabolism. Hormonet oxytocin som frisläpps med hjälp av beröring har studerats på ett flertal olika sätt. I en studie av Lund *et al.* (2002) fick testpersoner upprepad stimulering som liknade massage och dessa visade då en ökad nivå av oxytocin i kroppen. Studien visade även att mängden oxytocin ackumuleras om behandlingen upprepas under en längre tid.

Hormonet oxytocin är känt för att stimulera födsel och mjölkproduktion hos honor av många arter (Uvnäs-Moberg, 2005). Enligt Uvnäs-Moberg (2005) är området aktuellt för

mer forskning på oxytocinets anti-stress effekter såsom en minskning av blodtryck och stresshormonet kortisol. Vidare säger författaren att oxytocin höjer smärtgränsen, har en ångstdämpande effekt och stimulerar olika typer av positiv social interaktion. Det har även en positiv effekt vid tillväxt, viktökning och läkningsprocesser (Uvnäs-Moberg, 1998; 2005). Oxytocinutsöndring kan bero på olika typer av icke smärtsam sensorisk stimulering, exempelvis beröring och värme (Uvnäs-Moberg, 2005). Vidare beskriver Uvnäs-Moberg (2005) att även födointag triggar ett utsläpp av oxytocin i kroppen. Författaren menar också att andra sinnen såsom luktsinnet eller psykologiska faktorer sannolikt kan bidra till en ökad utsöndring av oxytocin. Detta innebär enligt Uvnäs-Moberg (2005) att positiv interaktion som involverar beröring kan främja en god hälsa.

Det har gjorts en studie på interaktion mellan hundar och dess ägare (Handlin *et al.*, 2011). Studien visar att kortvarig interaktion då ägaren klappade sin hund under en viss tid är kopplat till en signifikant ökning av oxytocinnivåerna hos hunden. Författarna menar att ökningen av oxytocin hos hunden sannolikt beror på beröringen från ägaren. Det framkom även att hundens hjärtfrekvens var markant lägre efter 55 minuter.

I en studie på råttor gavs upprepade injektioner med oxytocin över en längre tid (Petersson & Uvnäs-Moberg, 1996). Resultatet visade en långvarig sänkning av blodtrycket. Författarna menar att då oxytocin har en kort halveringstid i kroppen kan det därför inte direkt ha en långvarig effekt på blodtrycket. Slutsatsen i studien var att andra faktorer som påverkas av det tillsatta oxytocinet troligtvis är inblandade i den långvariga effekten men dessa faktorer är än så länge okända. En annan studie har gjorts på råttor där en del av dem utsattes för milda stressorer, såsom olika ljud, i olika miljöer (Windle *et al.*, 1996). Resultatet visade att tillsatt oxytocin ger en central effekt som är ångstdämpande på både det endokrina systemet och beteenden och kan därför vara en faktor vid psykologiska reaktioner och beteendereaktioner på stress. Författarna hävdar att oxytocin med stor sannolikhet motverkar stressrelaterad ångest.

Intervjustudie

Fem leg. djursjukskötare har svarat på frågor angående deras erfarenhet av olika typer av omvårdnadsbehandlingar som redan specificerats och även om de har erfarenhet av andra omvårdnadsbehandlingar som ej nämnts i frågorna. Svaren har sammanställts i löpande text och tabeller nedan.

Erfarenhet av omvårdnadsbehandlingar

Fråga 1

Det finns flera omvårdnadsbehandlingar angivna i litteratur för att behandla en katt med inappetens. De vanligaste är att ändra burinredning (till exempel kattlådans förhållande till matskålar, insynsskydd på buren), utfodringsrutin (till exempel olika tider på dygnet), utfodringsplats (till exempel i buren, i ett fönster, på golvet i kattstallet), olika smakförhöjare (till exempel värme, godismat iblandat, hålla maten färsk), personalens beteende mot katten (till exempel egen stress, handmatning, verbal kommunikation) och typ av foder (till exempel blötfoder, torrfooder, godismat).

Har du erfarenhet av att använda någon/några av dessa?

Om ja, vilka fördelar resp. nackdelar kan finnas med behandlingen/behandlingarna?

Burinredning

Burinredning som omvårdnadsbehandling användes av alla de fem djursjukskötarna. Exempel på förändringar var att ha ett avstånd mellan matskål och kattlåda, dämpa starkt ljus och ljud vid buren och att ha ett insynskydd framför buren. Tre av fem djursjukskötare ansåg att det fungerade för att det efterliknade kattens naturliga beteende och gav katten chans att ha en separat plats där den kan dra sig undan. En av fem djursjukskötare uppgav att insynsskydd kan vara negativt i den mån att personalen får sämre uppsikt över katten.

Utfodringsrutin

Olika utfodringsrutiner användes som omvårdnadsbehandling av tre av fem djursjukskötare. Det olika rutiner som användes var nytt foder flera gånger per dag och att antingen vara kvar i kattens närhet under utfodringen eller stänga burdörren, beroende på kattens personlighet. En av fem djursjukskötare påtalade att nackdelen med att lämna mat över natten till katter som helst äter då kan vara att man missar observationen av ätbeendet.

Utfodringsplats

Fyra av fem djursjukskötare uppgav att de använder olika utfodringsplatser som omvårdnadsbehandling. Förslag som användes var utfodring på golvet i ett större rum, i ett fönster eller på ett bord. Två av fem djursjukskötare påtalade vikten av att utfodringsplatsen associeras med lugn och ro. De avrådde från att ha hundar som hörs i närheten och att utföra obehagliga behandlingar på samma plats som utfodringen sker.

Smakförhöjare

Smakförhöjare användes som omvårdnadsbehandling av fyra av fem djursjukskötare. Exempel på olika metoder för att förhöja smaken var att värma maten innan den erbjuds till katten för en starkare lukt och att ge en liten mängd ovanlig mat, som fisk eller skaldjur, för att öka intresset. Enligt alla fyra djursjukskötare var det viktigt med färsk mat och att ta bort mat från kattens närhet som stått några timmar.

Typ av foder

Alla fem djursjukskötare använde olika typer av foder som omvårdnadsbehandling. Olika förslag var att erbjuda både blötfoder, torrfoder och ett smörgåsbord av många olika typer av foder. En av fem djursjukskötare angav att mat med stark lukt ska tas bort omgående om katten visar tecken på illamående.

Personalens beteende mot katten

Olika typer av sätt att närma sig katten användes av alla fem djursjukskötare. Två av fem djursjukskötare ansåg att det var viktigt med god kunskap om kattens beteende för att agera rätt i vårdsituationen och att endast de med kunskap ska arbeta med katten. Två av fem djursjukskötare uppgav att verbal kommunikation och kontakt med katten vid fler tillfällen än vid obehagliga behandlingar var viktigt. Alla fem djursjukskötare använde handmatning som metod. En av fem djursjukskötare provade att i samband med handmatning placera blötfoder på nosen alternativt torrfoder på burgolv/filt för att öka nyfikenheten.

Beröring som omvårdnadsbehandling

Fråga 2

Har du använt dig av beröring som behandling av inappetens hos katt?

Om ja, i vilka situationer och hos vilka typer av patienter har du upplevt att det fungerar resp. inte fungerar? (gällande t. ex. olika personligheter hos katterna och om det finns en annan känd primär sjukdom)

Tabell 1. Erfarenhet av beröring som omvårdnadsbehandling.

	Svar från fråga 2
*Resp. 1	Använder ofta beröring. Det fungerar bra på sociala katter och sämre på rädda katter. Undviker beröring när katten precis inkommer till vårdavdelningen och sätts in i sin bur, ger katten lite tid att vänja sig först.
*Resp. 2	Använder ofta beröring. Uppger att det fungerar bra på sociala katter men sämre på skygga eller rädda katter.
*Resp. 3	Använder ofta beröring. Sociala katter är mer mottagliga än rädda katter. Det kan vara negativt att använda på katter som visar ett starkt illamående på grund av en bakomliggande sjukdom.
*Resp. 4	Använder ofta beröring. Anger att det fungerar bra på katter som är sociala och mindre stressade men sämre på tillbakadragna katter.
*Resp. 5	Använder ofta beröring. Det verkar fungera bra på sociala katter som inte är alltför sjuka. Det fungerar sämre på stressade katter, kritiskt dåliga katter och katter med hög smärta.

*Resp. står för respondent

Andra typer av omvårdnadsbehandlingar

Fråga 3

Har du erfarenhet av eller förslag på andra omvårdnadsbehandlingar vid inappetens hos katt? Om ja, vilka fördelar resp. nackdelar kan eventuellt finnas med den behandlingen/behandlingarna?

Tabell 2. Erfarenheter av andra typer av omvårdnadsbehandlingar

	Svar från fråga 3
*Resp. 1	God smärtlindring är viktigt för att andra omvårdnadsbehandlingar ska ha effekt. Vid behandling av en osocial katt kan kattens ägare få komma in och erbjuda mat.
*Resp. 2	Den aptitstimulerande medicinen Stesolid och samtidig beröring kan fungera.
*Resp. 3	Ett nytt foder än den katten erbjuds i sin hemmiljö kan fungera.
*Resp. 4	Det kan fungera att låta katten röra på sig på ett större utrymme då fysisk rörelse stimulerar tarmmotoriken och kan ge ökad aptit.
*Resp. 5	En annan typ av matskål kan provas, både i material och i form. Det kan fungera bättre med låga matskålar för katter med platt nos.

*Resp. står för respondent

Diskussion

Katten har unika nutritionsbehov och behöver en diet speciellt anpassad för detta (Little, 2012). Undernäring på grund av inappetens kan enligt Chan (2009) snabbt leda till ett försämrat hälsotillstånd. Då människan är ansvarig för utfodringen innebär det att god kunskap om kattens nutritionsbehov och konsekvenserna av inappetens är livsviktigt för kattens hälsa. Då få uppdaterade studier har hittats om vad inappetens innebär för kattens hälsa kan antagandet att inappetens snabbt kan leda till nedsatt fysisk hälsa ifrågasättas. Dock anser författaren till detta arbete att baserat på den information som hittats så är inappetens kopplat till ett sämre hälsotillstånd för katten. Inappetens beror enligt Chan (2009) alltid på en bakomliggande sjukdom och är då en sekundär åkomma. Detta är inte alltid sant enligt Bradshaw *et al.* (1995) då inappetens även kan bero på att katten erbjudits foder med felaktigt näringsinnehåll. Inappetens föreslås av Little (2012) även kunna bero på att katten fått en inlärd aversion mot just den typen av foder då den drabbats av exempelvis akut diarré. Little (2012) menar att också stress kan vara en avgörande faktor till att katten slutar äta. I litteraturen hittas många olika teorier om orsaken till inappetens. Eftersom varje katt är en individ med sin egen historia så finns det kanske inte ett självklart svar på varför en katt drabbas av inappetens. Det finns än så länge bara en mindre mängd forskning om inappetens på katt och därför har det varit svårt att vara selektiv i val av källor. Detta kan också bidra till att ingen klar orsak har identifierats.

Kritik kan riktas mot den vetenskapliga litteratur som hittats för att den ofta är ensidig enligt författarens åsikt, till exempel Chan (2009). De artiklar som studerats är även inriktade mot den veterinärmedicinska aspekten av tillståndet inappetens och en rättvis syn på vilken roll rätt djuromvårdnad har upplevs svår att förstå. Slutsatsen dras dock att inappetens är en vanlig åkomma för katter och kan ha en negativ effekt på kattens hälsa oavsett hälsotillstånd. Det är viktigt för den leg. djursjukskötaren att vara insatt i konsekvenserna av inappetens och att informera kattägare och sprida kunskapen till dem. Detta kan förhoppningsvis leda till att kattägare har bättre uppsikt över sin katts födointag och snabbare söker vård om födointaget minskar vilket medför att olika sjukdomstillstånd kan undvikas. Det är även viktigt att i arbetet med katter med inappetens observera djurets nutritionsstatus från dag ett och att som leg. djursjukskötare ta ansvar för att en korrekt nutritionsplan upprättas och följs. För att säkerställa en god djuromvårdnad och patientsäkerhet är det även nödvändigt att dokumentera alla omvårdnadsbehandlingar och dess påverkan på kattens välmående och nutritionsstatus.

De omvårdnadsbehandlingar som föreslås i litteraturen är baserade på praktisk erfarenhet. Inga studier har hittats om olika omvårdnadsbehandlingar för katter med inappetens. Exempel på omvårdnadsbehandlingar som i litteraturen anses viktiga är personalens beteende och bemötande och stabila utfodringsrutiner. I en studie gjord på katter i bur utsattes en del av dem för oregelbundna tidsrutiner för matning och städning av buren, ingen verbal eller fysisk kontakt av människor och dagliga oväntade händelser (Carlstead, 1993). Denna grupp katter visade efter studiens slut tecken på kronisk stress. De uppvisade bland annat ökande försök av att gömma sig och ett minskat lek- och utforskande beteende. Studien var på tre veckor och katter är enligt egen erfarenhet sällan inlagda för vård i mer än en vecka. Dock började tecken på stress ses under studiens gång vilket då kan överföras till katter inlagda på en vårdavdelning. Resultatet i studien indikerade att personalens beteende och rutiner spelar stor roll för kattens stressnivåer. I arbetet på en vårdavdelning upplevs dagarna av egen erfarenhet som svåra att förutse. Det måste finnas tid till att i lugn och ro interagera med katterna i andra situationer än obehagliga behandlingssituationer.

Tyvärr är erfarenheten att den tiden många gånger är svår att få och att tidsrutiner för bland annat utfodring måste ändras på grund av till exempel patienter med akuta tillstånd eller sjukdom bland personalen. En god djuromvårdnad är att patienten ska behandlas både fysiskt och psykiskt för att på bästa sätt återfå ett så bra hälsotillstånd som möjligt. Lämnar patienten vårdmiljön med fysiska eller psykiska symptom på stress har en god djuromvårdnad inte uppnåtts. Då studier gjorda specifikt på katter med inappetens inte har hittats är det svårt att påstå hur olika faktorer såsom oförutsägbara tidsrutiner påverkar dem i jämförelse med friska katter. Antagandet görs dock att faktorer som leder till tecken på stress på en frisk katt faktiskt påverkar en sjuk katt mer. En katt som har ett försämrat hälsotillstånd har en sämre fysiologisk motståndskraft och är därför känsligare för till exempel stress som kan ge kroppsliga symptom.

Den information om ämnet som funnits i publicerad litteratur liknar den som framkommit under intervjuerna med de leg. djursjukskötarna. Då de fick frågan om de hade andra förslag på omvårdnadsbehandlingar så var inget förslag lika för flera. De övriga förslagen tros därför vara baserade på egna idéer och/eller tips från kollega utan att användas i stor utsträckning. Det är dock endast fem respondenter och fler respondenter hade önskat för att få en bättre bild av vilka omvårdnadsbehandlingar som används praktiskt och dess upplevda effekter. En enkätstudie kan vara bättre för att på kort tid få en högre svarsfrekvens men känslor och upplevelser kan vara svåra att få fram på detta sätt. Därför tros ändå en intervjustudie vara bästa metoden för detta arbete. Den generella inställningen som framkommit under intervjuerna är att omvårdnadsbehandlingar används frekvent och framgångsrikt. Det hade varit intressant att i framtiden göra en större undersökning bland leg. djursjukskötare verksamma i Sverige för att se omfattningen av användandet och dess upplevda effekter.

Enligt de leg. djursjukskötarna används omvårdnadsbehandlingar ofta men det finns det sällan någon bestämd tidsplan eller görs en ordentlig utvärdering. Katten erbjuds omvårdnadsbehandling utifrån djursjukskötarens personliga erfarenhet och kunskap vilket leder till att omvårdnadsbehandlingar används på olika sätt. De farmakologiska mediciner som används inom djursjukvården för katter med inappetens har alla kartlagts för att se dess effekter, biverkningar och dess duration. Då omvårdnadsbehandlingar troligen används i lika stor utsträckning måste även deras effekter, biverkningar och duration granskas. Alla behandlingar som djurhälsopersonalen utför ska vara ordentligt utredda för att se till patientens bästa och uppnå bästa möjliga djuromvårdnad.

Kattens beteende är vägledande för vilka omvårdnadsbehandlingar som provas och hur lång tid som går innan nästa omvårdnadsbehandling ska övervägas att sättas in. Den leg. djursjukskötaren har ansvar för att katten får i sig den ordinerade mängden foder. Med tanke på detta ansvar är det centralt att besitta en god kunskap om kattens beteende. Olika typer av omvårdnadsbehandlingar fungerar på olika typer av katter och din ledtråd för att avgöra detta som leg. djursjukskötare är den information som finns tillgänglig om kattens bakgrund och att utvärdera dess beteende. Då alla katter är individer är det svårt att lägga upp en standardiserad omvårdnadsplan för en katt med inappetens. Det är istället önskvärt att en individanpassad tidsplan och utvärdering görs på vilka omvårdnadsbehandlingar som ska användas för att sedan dokumenteras. För att katten inte ska få i sig för lite näring föreslås att kattens näringsstatus ständigt utvärderas och en plan i förväg bestäms för när det är lämpligt att lägga en näringssond. Chan (2009) menar att katten inte ska vara helt utan näringsintag i mer än 2-3 dagar innan en sond anläggs. För att upprätta en korrekt

tidsplan är det som leg. djursjukskötare viktigt att ta reda på hur länge katten har haft ett minskat foderintag i sin hemmiljö. I vissa fall kan det på grund av kattens beteende eller sjukdom vara lämpligt att anlägga en sond tidigare för att säkerställa att katten får bästa möjliga djuromvårdnad. Ett exempel är om katten är såpass stressad av den nya miljön att ingen omvårdnadsbehandling fungerar men dess tillstånd inte tillåter att den kan vårdas hemma. Katten kan också lida av ett allvarligt illamående eller smärta i munnen som inte tillåter oral matning utan sond då är bästa alternativet för att uppnå en god djuromvårdnad.

De djursjukskötare som intervjuats använder ofta beröring som omvårdnadsbehandling på katter med inappetens. De upplever att det fungerar bra på sociala katter men sämre på rädda eller stressade katter. Det finns ett flertal faktorer som spelar in om beröring ska fungera som en omvårdnadsbehandling för katter med inappetens. Kattens sociala samspel verkar ha betydelse och kan ha olika förklaringar. För att ha en stressfri interaktion med människor senare i livet behöver katten socialiseras under de första tolv veckorna av dess liv (Crowell-Davis *et al.*, 2003). Enligt Crowell-Davis *et al.* (2003) lär sig kattungar ett mer socialt beteende mot människor om modern är social och lugn i sällskap av människor. En annan studie visade på att genetiken kan vara en faktor (McCune, 1995). Studien visade att katter är mer sociala där fadern visar ett socialt beteende mot människor än där fadern visar ett osocialt beteende. Detta indikerar enligt McCune (1995) att genetik kan spela roll för hur social katten är. Resultatet visade även att katter med en social fader uppvisade mer avslappningsbeteenden och mindre stressbeteenden då de träffade en främmande människa, vilket kan spela roll då de träffar personal inom djursjukvården. Kattens bakgrund är till synes betydelsefull för om beröring kan fungera. En viktig punkt för en leg. djursjukskötare är därför att ta reda på så mycket som möjligt om katten och dess bakgrund om den ska bli inlagd på vårdavdelningen.

Även den nya omgivningen på ett djursjukhus kan troligtvis påverka kattens aptit. Blir katten instängd i en för den ny miljö kan det resultera i ett flertal beteenden som indikerar en ökad stress hos katten, exempelvis nedstämdhet och en minskad aptit (Little, 2012). Då många faktorer sannolikt kan påverka om beröring fungerar som en omvårdnadsbehandling är det svårt att tillämpa detta enligt rutin. Det är viktigt att som leg. djursjukskötare se till katten som individ och anpassa typ och mängd beröring efter det. Då beröring har visats kan ge en ackumulering av oxytocin om den upprepas över tid (Lund *et al.*, 2002) är en teori att desto fler gånger som beröring kan ske under en dag desto lägre stressnivåer och bättre resultat på kattens aptit kan det ge. Beröring andra gånger under dagen än vid obehagliga behandlingar framkom även i intervjusvaren som en viktig punkt för att med hjälp av beröring kunna öka kattens aptit. Detta anses då stödja teorin om att det kan vara en ackumulering av oxytocin som sker. I intervjusvaren framkom det även att beröring fungerade sämre på exempelvis rädda katter. I de fall då den leg. djursjukskötaren upplever beröring som mer stressande för katten kan kanske mer verbal kommunikation användas. Rätt kunskap om kattens beteende och om på vilket sätt denna kommunikation ska ske anses då nödvändig. Studier efterfrågas på katter med inappetens och effekter av beröring som omvårdnadsbehandling. Områden som föreslås är vart på kroppen beröring har bäst effekt, hur lång tid som beröringen måste ske för att nå optimal effekt och om verbal kommunikation är nödvändig i samband med beröringen för att nå bäst effekt.

Kattens stressnivå var enligt svaren från de leg. djursjukskötarna en avgörande faktor för om beröring fungerade. Ett antagande är att kattens relation med sin ägare kan påverka hur den reagerar i djursjukhusmiljön. En studie har gjorts på hundar och effekter av interaktion

med dess ägare (Handlin *et al.*, 2012). Studien visade en korrelation mellan en hög nivå av oxytocin hos hunden med en hög frekvens av att ägaren pussade dem och en lägre nivå av oxytocin när ägaren bara gav hunden godis. Detta bekräftar enligt författarna vikten av interaktion och fysisk beröring mellan djur och dess ägare för att djuret ska ha en så låg stressnivå som möjligt. Då studien är på hundar kan inget med säkerhet sägas om hur katters relation med sin ägare påverkar dem. Det kan dock tänkas att de katter som har en nära relation och mer fysisk beröring med sin ägare under intaget till en vårdavdelning upplever mindre stress i den nya miljön. Detta kan då vara en faktor till att det är lättare att få dessa katter att börja äta igen då de är lugnare på grund av en högre nivå av oxytocin i kroppen. Baserat på djursjukskötarens praktiska erfarenhet är beröring en användbar omvårdnadsbehandling för katter med inappetens. Oxytocinet som utsöndras vid beröring (Uvnäs-Moberg, 2005) minskar stressnivåerna hos katten vilket sammantaget är en viktig faktor för att öka kattens aptit. Kunskapen om hur beröring påverkar kroppens fysiologiska system och dess effekter är ett viktigt redskap i arbetet som leg. djursjukskötare. Den tid det tar att interagera med katten och ge fysisk beröring är viktig för kattens hälsa. Kattens hälsa är i förlängningen ett mått på om den har givits en så bra djuromvårdnad som möjligt.

Slutsats

Inappetens är ett tillstånd som snabbt kan ge allvarliga följder för kattens hälsotillstånd. Kunskap om detta är viktigt för den leg. djursjukskötaren att sprida till djurägare. Har djurägaren en bättre uppsikt över kattens födointag så kan svåra sjukdomstillstånd undvikas och lidandet minskar då för katten.

De omvårdnadsbehandlingar för inappetens som finns föreslagna i litteratur är i korthet att ändra burinredning, typen av mat och dess smaklighet, utfodringsplats och rutiner, personalens beteende och beröring. Litteraturen korrelerar med de svar som lämnats av de leg. djursjukskötarna och rätt användning av dessa omvårdnadsbehandlingar anses vara en bra metod för att behandla katter med inappetens. Då katter som drabbas av inappetens är en vanlig patient i djursjukvården efterfrågas det forskning på olika omvårdnadsbehandlingar. Områden som kan vara aktuella är till exempel på vilken typ av patient, då ifråga om beteende eller sjukdomstillstånd, vilka omvårdnadsbehandlingar som ska appliceras och vilka behandlingarnas fysiologiska- och beteendeffekter är.

Beröring tros fungera som omvårdnadsbehandling för att det påverkar kroppens anti-stress system genom frisläppning av hormonet oxytocin, detta har setts bland annat på människa och råttor. När kroppens stressignaler minskar ökar motivationen till att äta. Dessa effekter kan troligen överföras på katt och oxytocin är då svaret enligt författaren till detta arbete på varför beröring fungerar. Farmakologiska mediciner utsätter alltid kroppen för mer stress genom att kroppen måste processa dem och biverkningar kan förekomma. Beröring är en non-invasiv och kostnadseffektiv behandling som kan innebära att farmakologiska mediciner kan undvikas. En positiv effekt kan då ses både på djurägarens ekonomiska situation och på nivån på djuromvårdnaden som ges till patienterna.

Då katter är individer kan dess bakgrund påverka om beröring fungerar som behandling. Det är då nödvändigt att lyckas samla in tillräcklig information och att utvärdera kattens beteende. Tid är alltså en central faktor för att som leg. djursjukskötare kunna ge katten den mest optimala djuromvårdnaden. Slutledningen är att det både är centralt att som leg. djursjukskötare inneha kunskap om effekterna av beröring och att ha tillräckligt med tid för att använda beröring för bästa resultat. Tillräckligt med personal och bra arbetsrutiner är ett

måste för att kunna uppnå detta. Kunskapen om vikten av att kunna använda beröring på rätt sätt och att tiden som behövs för att utföra denna omvårdnadsbehandling måste tillgodoses bör därför delges till de som på arbetsplatsen fattar beslut om schema, ekonomi och personalåtgång. Mer evidens anser författaren till detta arbete är nödvändigt för att få gehör av beslutsfattarna på arbetsplatsen. Därför efterfrågas det snarast mer forskning på omvårdnadsbehandlingar för katter med inappetens och då även specifikt på beröring.

Populärvetenskaplig sammanfattning

Katter som lever i vilt tillstånd och de katter som idag lever som husdjur, våra huskatter, har många likheter. Bland annat har katten ett unikt näringsbehov som kräver stor kunskap då människan är ansvarig för kattens födointag. Animaliska produkter är ett måste i kattens föda och kvaliteten på dessa är oerhört viktig. Det finns även särskilda ämnen som måste ingå i kattens diet, bland annat aminosyrorna arginin och taurin och vissa vitaminer. Brist på dessa ämnen eller om katten inte får i sig tillräckligt med foder kan snabbt leda till undernäring och följsjukdomar.

Inappetens är ett tillstånd som innebär att katten har slutat äta av någon anledning. Orsaken kan vara en underliggande sjukdom men även att katten har erbjudits fel foder. Detta är en av de vanligaste anledningarna till att katter behöver vård på ett djursjukhus. En utredning behöver göras för att se vad som orsakar kattens nedsatta aptit. Finns det en bakomliggande sjukdom måste den behandlas för att komma tillrätta med problemet. Under tiden katten eventuellt behandlas måste den börja äta igen. Ett bra näringsintag är nödvändigt för kroppens läkning och för att undvika andra sjukdomstillstånd.

Syftet med detta examensarbete är att ge en god förståelse för vad inappetens innebär för kattens hälsa och vilka omvårdnadsbehandlingar som är tänkbara. Extra fokus har lagts på beröring som omvårdnadsbehandling och vilka faktorer som spelar in för om det fungerar eller inte. Information har sökts i litteratur och sedan jämförts med intervjusvar från fem stycken leg. djursjukskötare med erfarenhet av att behandla katter med inappetens.

Det är djursjukskötarens uppgift att ge katten den omvårdnad som krävs för att stimulera aptiten. Alla katter är individer och kräver olika typer av tillvägagångssätt och omvårdnadsbehandlingar. Några av de omvårdnadsbehandlingar som idag används i praktiken är matskålarnas placering i buren, typen av mat såsom torrfoder eller blötfoder, tillskott som till exempel animaliskt fett för att förhöja smakligheten på maten, olika tidsrutiner för utfodring såsom fler gånger per dag, avskärmning i buren i form av ett insynsskydd framför burdörren, annan utfodringsplats än buren och beröring i form av klapp och kel. Det finns ingen direkt forskning gjord på dessa typer av omvårdnadsbehandlingar på katter med inappetens. Eftersom det är en vanlig patient för djursjukskötaren så är detta ett område som kan utvecklas forskningsmässigt. Forskning kan få stor effekt på de behandlingsalternativ som finns och hur de används.

Beröring ger bland annat ett ökat utsläpp av hormonet oxytocin. Oxytocin har en anti-stress effekt på kroppen och sänker exempelvis blodtryck och hjärtfrekvens. Vid en hög stressnivå i kroppen så är aptiten naturligt låg. Detta kan vara ett skäl till varför beröring kan fungera som behandling för att stimulera kattens aptit. Beröring som behandling används inom olika områden på vård för människor och har bevisad god effekt. Det forskas mer och mer på beröringens goda hälsoeffekter även på djursidan men mer forskning

behövs. Det har börjat göras försök på hundar i olika sammanhang och förhoppningsvis sprider sig detta även till våra katter. Då beröring idag används inom djursjukvården med gott resultat så kan goda fysiologiska hälsoeffekter troligen även ses på katterna.

Tack

Jag vill rikta ett stort tack till de leg. djursjukskötare som tagit sig tid att svara på mina frågor. Detta arbete hade inte heller kunnat genomföras utan studiestöd och nödvändiga studiepauser av Thea.

Referenser

- Bradshaw, J.W. (2006) The evolutionary basis for the feeding behavior of domestic dogs (*Canis familiaris*) and cats (*Felis catus*). *The Journal of Nutrition*, 136, 1927-1931
- Bradshaw, J.W., Goodwin, D., Legrand-Defréтин, V., Nott, H.M. (1996) Food selection by the domestic cat, an obligate carnivore. *Comparative Biochemistry and Physiology: Part A, Physiology*, 114, 205-209
- Carlstead, K., Brown, J. L. & Strawn, W. (1993) Behavioral and physiological correlates of stress in laboratory cats. *Applied Animal Behaviour Science*, 38, 143-158.
- Chan, D.L. (2009) The inappetent hospitalized cat: clinical approach to maximizing nutritional support. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, 11, 925-933
- Chan, D. L. & Freeman, L. M. (2006) Nutrition in critical illness. *Veterinary Clinics Small Animal Practice*, 36, 1225-1241
- Crowell-Davis, S. L., Curtis, T. M. & Knowles, R. J. (2004) Social organization in the cat: a modern understanding. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, 6, 9-28
- Delaney, S.J. (2006) Management of anorexia in dogs and cats. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice*, 36, 1243-1249
- Handlin, L., Hydbring-Sandeberg, E., Nilsson, A., Ejdebäck, M., Jansson, A. & Uvnäs-Moberg, K. (2011) Short-term interaction between dogs and their owners: effects on oxytocin, cortisol, insulin and heart rate – an exploratory study. *Anthrozoös*, 24, 301-315
- Handlin, L., Nilsson, A., Ejdebäck, M., Hydbring-sandberg, E. & Uvnäs-Moberg, K. (2012) Associations between the psychological characteristics of the human-dog relationship and oxytocin and cortisol levels. *Anthrozoös*, 25, 215-228
- Little, Susan (red.) (2012). *The cat: clinical medicine and management*. St. Louis: Elsevier Saunders
- Lund, I., Long-Chuan, Y., Uvnäs-Moberg, K., Wang, J., Cheng, Y., Kurosawa, M., Ågren, G., Rosén, A., Lekman, M. & Lundeberg, T. (2002) Repeated massage-like stimulation induces long-term effects on nociception: contribution of oxytocinergic mechanisms. *European Journal of Neuroscience*, 16. 330-338

- McCune, S. (1995). The impact of paternity and early socialization on the development of cats' behavior to people and novel objects. *Applied Animal Behaviour Science*, 45, 109-124.
- Michel, K.E. (2001) Management of anorexia in the cat. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, 3, 3-8
- Petersson, M., Alster, P., Lundeberg, T. & Uvnäs-Moberg, K. (1996) Oxytocin causes a long-term decrease of blood pressure in female and male rats. *Physiology and Behaviour*, 60, 1311-1315
- Remillard, R. L. (2002) Nutritional support in critical care patients. *Veterinary Clinics Small Animal Practice*, 32, 1145-1164
- Stadig, S. (2009) Fettleversyndrom hos katt. *Svensk Veterinärtidning*, 2, 11-17
- Uvnäs-Moberg, K. & Petersson, M. (2005) Oxytocin, a mediator of anti-stress, well-being, social interaction, growth and healing. *Zeitschrift für Psychosomatische Medizin und Psychotherapie*, 51, 57-80
- Uvnäs-Moberg, K. (1997) Physiological and endocrine effects of social contact. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 807, 146-163
- Uvnäs-Moberg, K. (1998) Oxytocin may mediate the benefits of positive social interaction and emotions. *Psychoneuroendocrinology*, 23, 819-835
- Van den Bos, R., Meijer, M. K. & Spruij, B. M. (2000) Taste reactivity patterns in domestic cats (*Felis silvestrus catus*). *Applied Animal Behaviour Science*, 69, 149-168
- Windle, R. J., Shanks, N., Lightman, S. L. & Ingram, C. D. (1997) Central oxytocin administration reduces stress-induced corticosterone release and anxiety behaviour in rats. *Endocrinology*, 138, 2829-2834
- Zaghini, G. & Biagi, G. (2005) Nutritional peculiarities and diet palatability in the cat. *Veterinary Research Communications*, 29, 39-44

Vid **Institutionen för husdjurens miljö och hälsa** finns tre publikationsserier:

- * **Avhandlingar:** Här publiceras masters- och licentiatavhandlingar
- * **Rapporter:** Här publiceras olika typer av vetenskapliga rapporter från institutionen.
- * **Studentarbeten:** Här publiceras olika typer av studentarbeten, bl.a. examensarbeten, vanligtvis omfattande 7,5-30 hp. Studentarbeten ingår som en obligatorisk del i olika program och syftar till att under handledning ge den studerande träning i att självständigt och på ett vetenskapligt sätt lösa en uppgift. Arbetenas innehåll, resultat och slutsatser bör således bedömas mot denna bakgrund.

Vill du veta mer om institutionens publikationer kan du hitta det här:
www.slu.se/husdjurmiljohalsa

DISTRIBUTION:

Sveriges lantbruksuniversitet
Sciences

Fakulteten för veterinärmedicin och
Animal

husdjursvetenskap

Institutionen för husdjurens miljö och hälsa
and Health

Box 234

532 23 Skara

Tel 0511-67000

E-post: hmh@slu.se

Hemsida:

www.slu.se/husdjurmiljohalsa

Swedish University of Agricultural

Faculty of Veterinary Medicine and

Science

Department of Animal Environment

P.O.B. 234

SE-532 23 Skara, Sweden

Phone: +46 (0)511 67000

E-mail: hmh@slu.se

Homepage:

www.slu.se/animalenvironmenthealth

th